

су споживчих цін до рівня не вищого, наприклад, ніж 5–7% у середньостроковій перспективі, у довгостроковій – не вищого за 3–5%.

Регулятором інфляційних процесів НБУ має стати розвиток монетарного трансмісійного механізму з пріоритетним використанням процентної ставки як основного інструмента монетарної політики й забезпечення гнучкості обмінного курсу.

Грошові параметри, які закладені в програму stand-by, передбачали зростання монетарної бази у 2010 році на рівні 15,4%. Разом з тим у 2011 році урядом України припускається, що два транші програми stand-by можуть бути об'єднані, що дозволить поповнити валютні резерви Нацбанку України відразу приблизно на \$3 млрд [3].

Отже, необхідно посилити контроль за міжнародними валютними резервами країни, оскільки їх вплив на грошово-кредитну систему України дуже великий. Управління резервами країни має стати таким самим важливим пріоритетом макроекономічної політики, як таргетування інфляції і регулювання процентних ставок.

1. Міжнародний валютний фонд. Звіт про платіжний баланс України за 1993–2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imfstatistics.org/imf/>.
2. Міжнародний валютний фонд. Звіт про основні показники фінансової системи України за 1993–2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imfstatistics.org/imf/>.
3. Національний банк України. Звіт про платіжний баланс, міжнародну інвестиційну позицію, зовнішній борг і обмінний курс країни за перше півріччя 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/Statist/ses.htm>.
4. Шевчук В. О. Міжнародна економіка: теорія і практика : підручник / В. О. Шевчук – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 663 с.
5. Vasco Cúrdia and Michael Woodford “Conventional and Unconventional Monetary Policy” // Federal Reserve Bank of St. Louis Review, July/August 2010, 92(4). – P. 229–64.
6. Gerald P. Dwyer and Mark Fisher “Inflation and Monetary Regimes” / P. Gerald // Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper 2009-26. – September 2009.
7. Fikret Dülger and Zeynel Abidin Ozdemir “Current Account Sustainability in Seven Developed Countries” // Journal of Economic and Social Research. – 2010. – 7 (2). – P. 47–80.
8. Экономическая теория : учебное пособие / [Т. Г. Бродская, В. И. Видяпин, А. И. Добрынин и др.]. – М. : РИОР, 2008. – 208 с.

Рецензенти:

Десятнюк О.М. – доктор економічних наук, професор, в. о. завкафедри фінансів та банківської справи Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ;

Вербицька І.І. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ.

УДК 368.025.4: 336.748.8 (045)

ББК 65.27

Галушак В.В.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Чортківський інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра фінансів та банківської справи,
48500, м. Чортків, вул. С. Бандери, 46

Анотація. У статті визначено основні проблеми й тенденції розвитку страхового ринку України. Указано шляхи розв'язання проблемних питань становлення та розвитку страхового ринку.

Ключові слова: страховий ринок, страхові компанії, страхові відносини, страхові продукти, страхові виплати, страхові резерви.

Annotation. The main problems and tendencies of the Ukraine insurance market development are analyzed in this article. It is determined the ways of problematical questions decision of the insurance market formation and development.

Key words: insurance market, insurance companies, insurance relations, insurance products, insurance payment, insurance reserves.

Вступ. У сучасних умовах страхова галузь стає невід'ємною частиною діяльності для суміжних галузей бізнесу, своєрідним механізмом підтримки економічної рівноваги в країні та набуває стратегічного значення для зміцнення й розвитку національної економіки. Без розвинутого страхового ринку неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток країни, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, убезпечення різних сфер його життєдіяльності.

Проте сьогодні в Україні страховий ринок перебуває в стадії становлення, а його розвиток супроводжується численними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно-методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового й технологічного характеру. Відчувається брак кваліфікованих фахівців страхової справи, а також ґрунтовних наукових досліджень із страхової проблематики, немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку та його окремих складових. Науково-технічний прогрес, зростання виробництва товарів і надання послуг, приращення накопичуваного суспільного багатства, розширення переліку та збільшення ймовірності техногенних, економічних і соціальних ризиків, що загрожують його збереженню і примноженню, підвищення тяжкості їхніх наслідків, а також ринкова трансформація соціально-економічного розвитку потребують адекватного вдосконалення страхових відносин суспільства, створення масштабної і ефективної системи страхових фондів, формування конкурентоспроможних національних страхових ринків.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад становлення та розвитку страхового ринку зробили такі вчені, як В.Базилевич, К.Базилевич [1], О.Барановський [2], А.Завада [3], М.Мних [6], Л.Шірінян [11], С.Ярошенко, Л.Куделя [12] та ін. Проте й досі немає усталеного підходу до визначення природи страхування, його функцій і принципів організації, формування й використання страхового фонду, обґрунтування аналізу сутності та потреб страхового ринку, його сегментації й основних тенденцій розвитку. Мало досліджені стратегічні напрями розвитку страхового ринку та його державне регулювання. Проблеми забезпечення економічної і фінансової стійкості страхових компаній, їхньої конкурентоспроможності в новому економічному середовищі є також ще недостатньо вивченими. Саме тому порушена нами проблема є актуальною й потребує розв'язання в сучасних умовах.

Постановка завдання. Визначити проблемні питання щодо становлення та розвитку вітчизняного страхового ринку й обґрунтувати напрями їхнього розв'язання.

Результати. Розвиток ринку страхування перебуває під наростаючим тиском процесів глобалізації та міжнародної інтеграції. Концентрація в страховиків значних фінансових ресурсів перетворює страхування в найважливіший фактор інвестиційного процесу на макроекономічному рівні. Страхування забезпечує дієву систему захисту майнових прав та інтересів усіх громадян і підприємств, підтримання соціальної стабільності суспільства, економічної безпеки держави, а також є важливим фінансовим інструментом регулювання національної економіки й потужним джерелом акумулювання коштів для їх подальшого довготермінового інвестування в народне господарство. Упродовж останніх років класичний страховий ринок демонстрував стабільні темпи зростання і залишився найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2011 становила 446, у тому числі СК "life" (страхові компанії, що здійснюють страхування життя) –

65 компаній, СК “non-life” (страхові компанії, що здійснюють страхування видів інших, ніж страхування життя) – 381 компанія (станом на 30.06.2010 – 441 компанія, у тому числі СК “life” – 68 компаній, СК “non-life” – 373 компанії) [10].

За перше півріччя 2011 р. на ринку страхування відбулося незначне “пожвавлення”, при цьому показники ще не досягли докризових значень. У порівнянні із цим самим періодом 2010 р. на 1 406,1 млн грн (14,6%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 2 024,0 млн грн (36,2%). Основним фактором зростання валових страхових премій у порівнянні з I півріччям 2010 р. стало збільшення обсягу валових страхових премій, зокрема, з таких видів страхування, як:

- обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ) (збільшення валових страхових платежів на 338,1 млн грн (44,0%));

- страхування фінансових ризиків (збільшення валових страхових премій на 256,1 млн грн (23,4%));

- страхування життя (збільшення валових страхових премій на 200,5 млн грн (59,7%));

- страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових премій на 145,7 млн грн (31,9%)) [9].

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I півріччя 2011 р. становила 68,9%, що на 10,9 в. п. більше в порівнянні з I півріччям 2010 р. За I півріччя 2011 р. відстежується тенденція зростання деяких показників страхової діяльності. Так, при зростанні на 36,2% обсягів чистих страхових премій, на 18,6% зросли обсяги сформованих страхових резервів. На 7,0% зріс обсяг активів, визначених законодавством для представлення коштів страхових резервів. У порівнянні з I півріччям 2010 р. на 5,3% зменшилися валові страхові виплати/відшкодування, обсяг чистих страхових виплат зменшився на 1,7%. На зменшення чистих страхових виплат, у першу чергу, вплинули такі зміни: на 161,3 млн грн (12,4%) зменшилися чисті страхові виплати з автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, “Зелена картка”); на 62,4 млн грн (85,8%) зменшилися виплати зі страхування кредитів; на 16,7 млн грн (22,1%) зменшилися виплати зі страхування майна [9].

Саме тому сучасний етап розвитку страхування в Україні зумовлюється низкою специфічних особливостей: страхування належить до фінансових інститутів національної економіки, що найдинамічніше розвиваються; під впливом розвитку ринкових відносин змінюється і характер страхової діяльності, що виявляється в появі нових і розвитку різних видів страхування, трансформації форм і методів організації страхової справи, збільшенні кількості стабільно функціонуючих страхових компаній; існує тенденція до прискореного процесу самоорганізації вітчизняного страхового бізнесу.

Однак нинішній рівень розвитку страхування є неприпустимо низьким для ринкових умов господарювання. Триває тенденція концентрації страхового капіталу й поділу ринку страхових послуг, вітчизняні страхові компанії характеризуються досі ще низькою фінансовою місткістю, а інституціональному середовищу вітчизняного страхового ринку притаманна нерозвиненість традицій. Саме тому однією з найсуттєвіших складових сутності страхового ринку є середовище, у якому він формується та функціонує. Сучасне економічне середовище дуже часто ставить страхові компанії в умови невизначеності, коли їхня діяльність перебуває під загрозою впливу різного роду кризових ситуацій, наслідком яких може стати зменшення їх фінансової стійкості, неплатоспроможність або навіть банкрутство. Основним фактором цього середовища виступає держава, оскільки саме вона визначає нормативно-правове, організаційне, економічне та соціальне поле, у якому існує ринок страхових послуг. Важливим є гармонійне поєд-

нання розумного державного втручання та вільного підприємництва у сфері страхової діяльності. Законодавче забезпечення формування національного страхового ринку має бути виділене як окрема галузь законодавства. Тому успішність процесу державного регулювання страхової діяльності прямо залежить від виконання всіма органами всіх гілок влади тільки тих функцій і повноважень, які передбачені законодавством України. А реалізація потенційних можливостей страхового ринку України значною мірою залежить від того, наскільки розвиток системи страхування буде сприйматись як комплексна проблема загальнодержавного значення [7].

У 2011 р. відбувається поступове відновлення зростання української економіки, що стимулює зростання страхового ринку. Основними “двигунами” зростання страхового ринку у 2011 р. є види страхування, які орієнтовані на фізичних осіб: страхування автотранспорту або інших засобів транспорту, страхування громадської відповідальності власників транспортних засобів, страхування майна фізичних осіб, страхування від нещасних випадків. Прогнозується, що страхування фізичних осіб зростатиме швидшими темпами в порівнянні зі страхуванням у корпоративному секторі, за винятком добровільного медичного страхування, а слабкі страхові компанії будуть в основному відсіяні, після чого здійсниться перерозподіл ринку між сильнішими й надійнішими страховиками. Разом з тим сьогодні ще не можна стверджувати, що в Україні склався повноцінний страховий ринок. Необхідне налагодження прозорих і зрозумілих відносин зі страхувальниками, розширення асортименту страхових послуг, збільшення фінансових ресурсів, виховання страхової культури, міжнародне співробітництво в цій сфері та багато іншого [10].

Найсуттєвішими проблемами, що стримують розвиток вітчизняного ринку страхових послуг, є:

- недосконалість нормативно-правового регулювання у сфері страхування;
- нерозвиненість ринку страхування життя та інших видів особистого страхування;
- низька платоспроможність потенційних споживачів страхових послуг та їх недовіра до інституту страхування;
- факти шахрайства та нехтування правами страхувальників з боку окремих страховиків.

В Україні до цього часу не створені законодавчі засади для впровадження інвестиційного й обов’язкового медичного та пенсійного страхування. Нерозвиненими залишаються такі сфери страхування, як аграрні, екологічні та катастрофічні ризики. Рівень капіталізації більшості страхових компаній є вкрай низьким. Страхові послуги продовжують використовуватися підприємцями з метою ухилення від податків. Існує недобросовісна конкуренція (демпінг), у тому числі щодо тарифікації окремих видів страхових послуг. Недосконалим залишається нормативно-правове врегулювання діяльності страхових посередників, актуаріїв та аварійних комісарів.

Слід зазначити, що потенційно страховий ринок України має значні можливості для розвитку та збільшення обсягів. Успішність розвитку буде залежати від вирішення питань стосовно збільшення вимог до організації страхової діяльності (рівня сплаченого статутного фонду, цін на ліцензії, установлення походження капіталу й осіб, які є власниками страхової компанії). Це відкриє можливості для запобігання виходу на ринок кептивних і схемних страхових компаній. До того ж слід запровадити практику заборони на відкриття власниками збанкрутілого страховика нових страхових компаній. Жорстке регулювання рівня ліквідності й справедливої вартості активів страхових компаній сприятиме збільшенню капіталізації вітчизняного страхового ринку. Збільшити можливості страхових компаній покривати значні за розмірами ризики надасть можливість політика самих страховиків та жорстке регулювання щодо розміщення

страхових резервів. Стратегічним завданням повинна стати зміна системи оподаткування страховиків і переведення їх на загальну систему стягування податків, що зупинить “схемне” страхування та методи оптимізації оподаткування.

Для страхових компаній велике значення має розвиток інституту брокерства в Україні, актуарна підготовка працівників страхових компаній. Передумовою успішного розвитку українського страхового ринку є співпраця суб'єктів страхового ринку з іншими учасниками ринку фінансових послуг та виконавчими й законодавчими органами влади. Це забезпечить всебічний контроль за страховими відносинами, надасть можливість страховим компаніям покращувати конкурентні переваги.

Одними з пріоритетних напрямів розбудови страхового ринку є розвиток особистого страхування, довгострокового страхування життя, у тому числі інвестиційного та пенсійного, активна участь страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення та запровадженні обов'язкового медичного страхування, а також сучасних технологій страхування аграрних ризиків.

Створення стабільного страхового ринку потребує об'єктивного інформування всіх його учасників про основні умови, вимоги та ризики в процесі їхньої діяльності. Для підвищення рівня страхової культури населення має забезпечуватися прозорість діяльності учасників страхового ринку та реалізовуватися програма інформування населення через засоби масової інформації про стан і перспективи страхового ринку, переваги отримання страхових послуг [7].

Інтеграція страхового ринку України до міжнародних ринків фінансових послуг вимагає підвищення конкурентоспроможності національних страховиків, поетапного впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. З метою захисту національного страхового ринку будуть здійснюватися заходи поетапного та зваженого допуску на ринок іноземних страховиків, створюватимуться умови для забезпечення взаємообміну інформацією між Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг та органами страхового нагляду інших країн про діяльність страховиків, їхніх філій, страхових посередників і страхових груп (страхових холдингів) на підставі багатосторонніх міжурядових угод.

Стимулювання розвитку страхового ринку буде забезпечуватися також шляхом удосконалення системи оподаткування страхової діяльності (перестраховання) і застосування податкових стимулів.

Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування. Тому становлення страхового ринку в Україні, подальший його успішний розвиток залежать від розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, розширення інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності страхових організацій, подальшої інтеграції України в міжнародні структури, співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення ринку страхування до вирішення найважливіших питань соціального страхування. Основні зусилля страховиків також мають бути спрямовані на зниження ціни страхової послуги шляхом удосконалення структури страхових тарифів. Важливим технологічним напрямом роботи щодо розвитку страхування в Україні повинна бути консультативна діяльність страховиків, спрямована на усвідомлення підприємцями необхідності й вигідності страхування.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що страховий ринок України ще молодий і перебуває в стадії формування. Він не відображає достатньо інтереси страхувальників, не створює необхідних умов для соціального захисту населення. Проте за роки ринкових реформ удалося вивести ринок страхування на новий рівень, і з кожним днем

страхування в Україні стає важливим сегментом ринкових економічних відносин. Через механізм страхового захисту страхування зможе забезпечити безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві, а в перспективі стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів і механізмом вирішення питання зайнятості населення.

1. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – [4-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2005. – 351 с.
2. Барановський О. І. Предтечі фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 3–22.
3. Завада А. Страховой рынок Украины и антикризисные мероприятия / А. Завада // Insurance Top. – 2009. – № 1. – С. 9–12.
4. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : <http://dfp.gov.ua>.
5. Кисельова О. М. Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності / О. М. Кисельова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 4 (69). – С. 76–81.
6. Мних М. В. Страхові компанії, їх роль та значення в системі ефективного забезпечення страхової діяльності / М. В. Мних // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 22–23.
7. РБК-Україна – інформаційне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/>.
8. Річні звіти Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/>.
9. Страховой рынок Украины подвел итоги 1 квартала 2011 г. (18.06.2011). – Режим доступу : <http://www.forINSURER.com>.
10. Україна фінансова – інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ufin.com.ua/>.
11. Шірінян Л. Метод раціоналізації формування статутного фонду страхових компаній України / Л. Шірінян // Економіка України. – 2006. – № 11. – С. 27–35.
12. Ярошенко С. Л. Проблеми становлення та розвитку страхового ринку життя в Україні: економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності / С. Л. Ярошенко, Л. В. Куделя // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 4 (83). – С. 86–93.

Рецензенти:

Десятнюк О.М. – доктор економічних наук, професор, в. о. завкафедри фінансів та банківської справи Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ;

Кульчицька Н.С. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ.

УДК 336.71

ББК 65.26

Костюк В.А.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
Кабінет Міністрів України,
03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 18,
тел.: 0445278890

Анотація. Досліджено організаційну структуру управління банком і запропоновано шляхи підвищення її ефективності.

Ключові слова: структура управління банком, система аналізу та контролю, рівень пакетного обслуговування, система моніторингу, ефективність корпоративного обслуговування.

Annotation. Investigational organizational structure of management of bank and proposed the ways of increase of its efficiency.